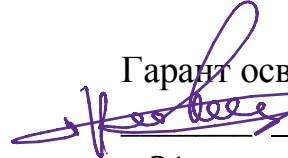

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра економіки та публічного управління
(№ 601)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми
Данііл РЕВЕНКО
« 31 » серпня 2023 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економічна дипломатія і міжнародна економічна політика
(назва навчальної дисципліни)

Галузі знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальності: 292 «Міжнародні економічні відносини»

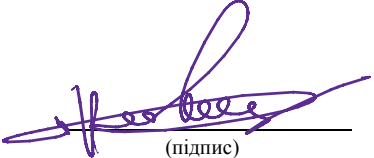
Освітні програми: Міжнародна економіка

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2023 року

Харків – 2023 р.

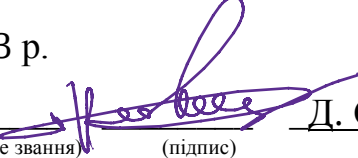
Розробник: Ревенко Д. С, проф., д.е.н., доц.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри економіки та публічного управління (№ 601)

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри д.е.н., доц.
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Д. С. Ревенко
(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

(підпис)

_____ (ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Ревенко Даніїл Сергійович, доктор економічних наук, доцент. З 2008 року викладає в університеті наступні дисципліни:

- економіка підприємства;
- проектний аналіз;
- міжнародна економічна діяльність України;
- світова економіка.

Напрями наукових досліджень: моделювання системних характеристик соціально-економічних систем, моделювання інноваційного розвитку соціально-економічних систем, економічна безпека підприємства.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 8 семестр.

Обсяг дисципліни:

3,5 кредити ЄКТС (105 годин), у тому числі аудиторних – 36 годин, самостійної роботи здобувачів – 69 годин.

Форми здобуття освіти

Денна, дистанційна, дуальна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – модульний контроль, іспит.

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – статистика, мікроекономіка, макроекономіка, міжнародна економіка.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета

Метою вивчення навчальної дисципліни «Економічна дипломатія і міжнародна економічна політика» є формування у студентів уявлення про специфіку і значення економічної дипломатії як важливого виду діяльності в умовах інформаційного суспільства та глобалізації світової економіки.

Завдання

Вивчення історичного розвитку, сутності і змісту економічної дипломатії як частини міжнародних економічних та дипломатичних відносин; орієнтація у врегулюванні міжнародних економічних відносин засобами економічної дипломатії; узагальнення та розширення знань студентів у сфері дипломатичної діяльності при здійсненні міжнародного економічного співробітництва; компетенції у врегулюванні міжнародних

економічних відносин та міждержавних спорів дипломатичними засобами; орієнтування у міжнародному економічному праві, ознайомлення з міжнародно-правовими механізмами реалізації норм міжнародного права дипломатичними шляхами.

Після опанування дисципліни здобувач набуде наступні **компетентності**:

Загальні компетентності:

ЗК6. Здатність обґрунтовувати доцільність, аналізувати та оцінювати ефективність проведення економічної політики держави, враховувати основні економічні закони у процесі професійної діяльності.

ЗК8. Здатність здійснювати аналіз і систематизацію інформації щодо стану і перспектив розвитку на національному та міжнародному рівнях.

Спеціальні компетентності:

СК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/деінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

СК3. Здатність обґрунтовувати доцільність застосування економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні.

СК5. Здатність брати участь у ділових міжнародних організаційно-правових відносинах, обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм МЕВ на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях

СК6. Здатність застосовувати базові знання у сфері міжнародних економічних відносин з використанням нормативно-розпорядчих документів, довідкових матеріалів.

СК7. Здатність демонструвати стійке розуміння особливостей функціонування середовища міжнародних відносин та моделей економічного розвитку.

СК9. Здатність виокремлювати закономірності та характерні ознаки світогосподарського розвитку й особливості реалізації економічної політики.

СК12. Здатність застосовувати базові знання, аналізувати теорії та механізми реалізації міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин.

СК15. Здатність до діагностики стану досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

СК17. Здатність визначати й оцінювати прояви економічної глобалізації та дисбаланси глобального розвитку.

СК18. Здатність здійснювати економічний, стратегічний аналіз та оцінку зовнішньоекономічної діяльності підприємств та держав в цілому.

СК19. Здатність розуміння основних особливостей сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК22. Здатність здійснювати аналіз міжнародної економіки як системного комплексу взаємовідносин суб'єктів та процесів регіоналізації

світогосподарських зв'язків із використанням сучасних інформаційних технологій.

Очікується, що після опанування дисципліни здобувачем будуть досягнуті наступні **результати навчання** і він буде:

Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

Спроможність здійснювати аналіз факторів і показників розвитку міжнародної економічної діяльності України.

Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні та дипломатичні методи їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси.

Здійснювати комплексний аналіз складних економічних систем, зіставляти та порівнювати їх складові, оцінювати й аргументувати результативність їх функціонування.

Ідентифікувати, обговорювати та бути учасником ділових міжнародних організаційно-правових відносин, обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм МЕВ на мега-, макро, мезо- і мікрорівнях.

Ідентифікувати та виокремлювати особливості функціонування середовища міжнародних відносин та моделей економічного розвитку.

Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції світогосподарського розвитку; визначати механізми й інструменти реалізації економічної політики.

Володіти базовими категоріями, новітніми теоріями, концепціями, технологіями та методами у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, зокрема: міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.

Застосовувати базові знання, аналізуючи теорії, принципи, засоби й інструменти реалізації міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин.

Відстоювати національні інтереси з урахуванням безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.

Здатність пояснювати основні причини та наслідки глобалізації світової економіки, обґрунтовувати головні причини участі держави у глобалізаційному процесі.

Здатність визначати стан і тенденції розвитку інтеграційних процесів економічні ефекти, що виникають у результаті міжнародної економічної інтеграції, аналізувати та оцінювати економічне, політико-правове, суспільно-культурне середовище країн, що виступають учасниками міжнародної інтеграції.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Історія розвитку економічної дипломатії.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 4-5 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Міждержавні відносини та формування дипломатичних контактів в економічній сфері суспільних відносин між суб'єктами та акторами. Сутність міжнародних економічних зв'язків та дипломатичні зносини. Роль міжнародних організацій та їх діяльність у сфері міжнародних економічних відносин. Україна у системі міжнародних економічних відносин та міжнародні зносини з економічних питань.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 2. Роль та значення економічної дипломатії у міжнародних економічних відносинах.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 4-5 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Економічна дипломатія у системі міжнародного регулювання світової економіки. Стандарти економічної дипломатії та їх відображення у документах міжнародних організацій. Політичні та економічні цілі та засоби економічної дипломатії: співвідношення. Функції економічної дипломатії. Структурно-логічна схема складових та елементів економічної дипломатії. Середовище міжнародних економічних відносин та економічна дипломатія. Співвідношення економічних цілей та світової політики в умовах глобалізації. Значення міжнародних економічних організацій у становленні міжнародних економічних відносин.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 3. Джерела та принципи економічної дипломатії.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 4-5 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Нормативне забезпечення економічної дипломатії. Нормативні акти та документи міжнародних організацій як джерела регулювання економічної дипломатії. Міжнародно-правове регулювання економічного співробітництва

між країнами. Класифікація нормативних документів у сфері міжнародного економічного співробітництва. Документи міжнародних організацій. Нормативне забезпечення економічної дипломатії. Нормативні акти та документи міжнародних організацій як джерела регулювання економічної дипломатії.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 4. Складові економічної дипломатії та їх характеристика.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 4-5 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Об'єкти економічної дипломатії та напрями зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Основні зовнішньоторговельні партнери України. Історичні аспекти вступу України до СОТ. Світова організація торгівлі та економічна дипломатія. Зовнішньоекономічна діяльність як об'єкт економічної дипломатії. Нормативне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Міжнародні торговельні відносини та економічна дипломатія. Види зовнішньоекономічної діяльності в Україні та їх характеристика.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 5. Міжнародне економічне співробітництво України та економічна дипломатія.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 4-5 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Напрями та перспективи економічного співробітництва між Україною та державами світу. Економічна дипломатія в сфері енергопостачання. Проблеми зовнішнього боргу України та шляхи вирішення. Дипломатичний супровід у сфері державного боргу. Військово-технічне співробітництво та дипломатичний супровід та дипломатичне забезпечення. Проблеми зовнішнього боргу України та шляхи вирішення. Дипломатичний супровід у сфері державного боргу. Співробітництво України з ЄС з економічних питань. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Просування ідей «зеленої економіки» та економічна дипломатія. Військово-технічне співробітництво, дипломатичний супровід та дипломатичне забезпечення військово-технічного співробітництва. Співробітництво з НАТО та міжнародно-технічна допомога.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*
- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2.

Тема 6. Врегулювання міжнародних спорів в економічній сфері міждержавних відносин.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 5-6 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Поняття міжнародного спору: політичний, економічний та правовий аспекти. Поняття про дипломатичні шляхи розв'язання спорів. Міжнародні торговельні суперечки та роль економічної дипломатії в їх вирішенні. Засоби врегулювання міждержавних економічних спорів. Процедура вирішення економічного спору дипломатичними засобами. Міжнародні торговельні спори та роль економічної дипломатії в їх вирішенні. Інституції та організації, що задіяні у розв'язанні міжнародних спорів в сфері економіки.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 11-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 7. Техніка ведення дипломатичних переговорів з економічних питань.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 5-6 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Міжнародні переговори як інструмент економічної дипломатії. Класифікація міжнародних переговорів з економічних питань. Планування, підготовка та інформаційне забезпечення міжнародних переговорів з економічних питань. Робота з інформаційними джерелами та їх аналіз. Особливості ведення переговорів в економічній дипломатії. Документування та оформлення переговорів за їх результатами.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 11-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 8. Механізми координації економічної дипломатії в Україні.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 5-6 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Органи законодавчої та виконавчої влади у врегулюванні міжнародних економічних відносин. Взаємодія органів законодавчої та виконавчої влади у сфері економічної дипломатії. Координація економічної дипломатії в Україні. Роль МЗС України та Міністерства економічного розвитку України у координаційній діяльності в економічній сфері, розподіл функцій та обов'язків. Функціональні обов'язки МЗС України та Міністерства економічного розвитку України у координаційній діяльності в економічній сфері.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 11-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів робіт.

Тема 9. Організація діяльності торговельних та економічних підрозділів дипломатичних представництв.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 5-6 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Організація діяльності дипломатичних представництв України за кордоном, їх завдання та функції. Права, обов'язки та відповідальність персоналу економічних відділів посольств. Аналітична робота економічних відділів посольств та дипломатичних місій. Інформаційний обмін та спілкування з економічних питань між установами та організаціями держав. Форми та методи роботи посольств та відділів в економічній сфері співробітництва. Організація презентаційних заходів у приймаючій країні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 11-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Тема 10. Іноземні представництва економічної дипломатії в Україні.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 6-7 години.*
- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

Правовий статус іноземних дипломатичних представництв та нормативне забезпечення їх діяльності. Загальна характеристика дипломатичного корпусу в Україні. Особливості структуризації дипломатичних представництв та чисельність дипкорпусу. Консульське право та виконання функції дипломатичного представництва. Діяльність

дипломатичного корпусу України в державах-партнерах. Іноземні представництва суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 11-12 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача. Оформлення матеріалів практичних робіт.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години*

- *Обов'язкові предмети та засоби: відсутні.*

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Виконання контрольної роботи (РК), передбаченої навчальним планом – тема відповідно до варіанту.

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), письмовий модульний контроль (тестування за розділами курсу), підсумковий контроль у вигляді захисту індивідуального завдання (РК) та семестровий контроль (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
<i>Змістовний модуль 1</i>			
Виконання і захист практичних робіт	0...4	5	0...20
Модульний контроль	0...25	1	0...25
<i>Змістовний модуль 2</i>			
Виконання і захист практичних робіт	0...4	5	0...20
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Виконання і захист РГР (РР, РК)	0...10	1	0...10
<i>За семестр</i>			0...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з двох теоретичних питань і однієї практичної задачі. Максимальна кількість балів за кожне теоретичне питання – 30 балів, за практичне – 40.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74) – мати мінімум знань та умінь. Відпрацювати та захистити всі практичні роботи та домашні завдання. Вміти самостійно давати характеристику капіталу підприємства, трудовим ресурсам, витратам, рентабельності.

Добре (75-89) – твердо мати мінімум знань, виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень та заходів, які запропоновано у роботах.

Відмінно (90-100) – здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно». Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувач вищої освіти діє відповідно Положенню Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» «Про академічну доброчесність».

Основні види порушень академічної доброчесності для дисципліни:

1. Академічний плагіат:

- плагіат фрагментів письмових робіт та повних текстів;
- плагіат ідей, даних, моделей, ілюстрацій тощо;
- відсутність належних посилань за відсутності привласнення авторства;
- помилки цитування.

2. Самоплагіат:

- повторне подання здобувачами освіти письмових робіт, які вже подавалися як звітність із інших дисциплін, без дозволу викладача;
- агрегування чи доповнення даних – суміщення раніше опублікованих і нових даних без їх поділу з відповідними посиланнями на попередню публікацію;
- повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу.

3. Фабрикація:

- наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах вигаданих чи неперевірених даних, зокрема статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо;
- посилання на вигадані джерела інформації або навмисне посилання не на справжнє джерело;
- приписування іншим особам текстів, думок чи ідей, яких вони не висловлювали чи не публікували.

4. Фальсифікація:

- необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи виконання навчальних завдань (таке, що не базується на повторних чи додаткових дослідженнях, вимірюваннях або розрахунках, виправленні виявлених помилок тощо);
- наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах свідомо змінених літературних даних та даних, отриманих із інших джерел; зокрема, статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо без належного обґрунтування причин і зазначення методики їх корегування;
- наведення неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок.

5. Обман:

- подання як результатів власної праці робіт, виконаних на замовлення іншими особами, або робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання;
- здавання або представлення різними особами робіт з однаковим змістом як результату власної навчальної діяльності;
- написання чужих варіантів завдань на контрольних заходах;
- використання системи прихованих сигналів (звукових, жестових та ін.) при виконанні групових контрольних заходів з однаковими варіантами;
- несамостійне виконання завдань у випадках, коли не дозволяється отримання допомоги, або не зазначення інформації про отриману допомогу, консультації, співпрацю;
- проходження процедур контролю знань підставними особами;
- симуляція погіршення стану здоров'я, хвороби з метою уникнення контрольних заходів.

Основним видом відповідальності здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності за даною дисципліною є

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Списування під час поточних тестувань, модульних контролів та іспиту заборонені (в т. ч. із використанням мобільних засобів).

Розрахункова робота повинна демонструвати досягнення результатів навчання, визначених освітньою програмою, здатність автора логічно, на підставі сучасних наукових методів викладати свої погляди за темою роботи, обґрунтувати вибір програмного забезпечення, робити обґрунтовані висновки й формулювати конкретні пропозиції щодо отриманих результатів. У роботі не може бути списування, фабрикації та фальсифікації.

10. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, конспекти лекцій, методичні рекомендації з проведення лабораторних робіт тощо, які видані в Університеті знаходяться за посиланням: http://library.khai.edu/library/fulltexts/doc/605_.pdf

Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/course/>

11. Рекомендована література

1. Україна дипломатична [Текст] [Текст] : наук. щоріч. вип.16 / упоряд. Л.Губерський та ін. – Київ : Логос, 2015. – 1007 с.
2. Попов, В. И. Современная дипломатия: теория и практика. Дипломатия-наука и искусство [Текст] : Курс лекций / В. И. Попов. – 2-е изд., доп. – М. : Международные отношения; Юрайт-Издат, 2006. – 574с. – Библиогр.: С. 560-564.
3. Балабанов, К. В. Дипломатична та консульська служба [Текст] [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / К. В. Балабанов, М. В. Трофименко. – Донецьк : Ноулідж, 2013. – 431 с.
4. Репецкий, В. Дипломатичне і консульське право [Текст] : Підручник для студ. вищ. навч. закл. / В. Репецкий. – Л. : Біблос, 2002. – 346с.
5. Гуменюк, Б. І. Сучасна дипломатична служба [Текст] : Навч. посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навч. закладів / Б. І. Гуменюк, О. В. Щерба. – К. : Либідь, 2001. – 255с.